

1989 ROK ZÁZRAKŮ

Plakátová výstava 1989 – Rok zázraků zachycuje zásadní příčiny a události pádu komunistického režimu v Československu v kontextu světových událostí. Záměrně se soustředí na postoje a chování mladých lidí, kteří se v roce 1989 postavili totalitní moci, podobně jako jejich předchůdci v jiných výrazných zlomech naší historie. Mlácením studentů demonstrujících za zachování demokracie v únoru 1948 pod Pražským hradem režim začal, mlácením studentů na Národní třídě v roce 1989 skončil. Symbolický kruh se tak uzavřel.

Výstavu tvoří ikonické plakáty a fotografie z roku 1989 doplněné základní faktografií, vzpomínkami aktérů i články z dobového tisku. Soubor uzavírají dva pracovní plakáty určené k sepsání a nalepení krátkých vzpomínek příbuzných, učitelů ze školy a sousedů z vašeho města nebo obce. Výstavu tak dotváříte přímo vy sami. Podívejte se také na jsns.cz/RokZazraku, kde najdete další informace a pracovní listy.

Autoři: Jiří Sovadina a Petr Šimíček
Na výstavě se dále podíleli: Karel Strachota,
Veronika Stehlíková, Ivana Vránková

Autorský tým děkuje za poskytnutí obrazového materiálu Filipu Blažkovi, Lubomíru Kotkovi, Tomkimu Němcovi a Libri Prohibiti.

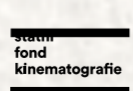
Jazyková korektura: Veronika Ďuričková
Produkce: Zuzana Kozáková
Grafické zpracování: >o< Mowshe

Projekt podpořili:



JSNS.CZ

PŘÍBĚHY
BEZPŘÁVÍ



LEPŠÍ ŠKOLA
PRO VŠECHNY



Jan Barta

Hana Dvořáková

Ondřej Fryc

Libor Winkler

Hlavní mediální partner:

Česká televize

OBČANSKÉ FÓRUM ČESKOSLOVENSKO

Podzim



Jaro

OBČANSKÉ FÓRUM ČESKOSLOVENSKO

CESTA K LISTOPADU

Československo se po únoru 1948 proměnilo v nesvobodnou zemi, komunisté zavedli okamžitě tvrdý režim. Zlikvidovali poslední zbytky demokracie, omezovali základní lidská práva a svobody. Pod povrchem oficiální radosti z budování komunistického ráje vládl v zemi strach a teror. Noví vládcí plnili rozkazy z Moskvy a velmi rychle dostali obyvatele pod absolutní kontrolu. Hranice země lemovala železná opona. Po krátkém uvolnění koncem 60. let přijela okupační vojska a nastoupila tuhá normalizace. Rok 1989 měl ale být jiný.

25 březen 1988

„Svíčková manifestace“ v Bratislavě, policejní auta najíždějí do klidných demonstrantů se svíčkami v rukou

21 srpen 1988

20. výročí okupace Československa, první velká demonstrace po dvaceti letech v Praze, zatýkání a násilí

10 prosinec 1988

Oficiálně povolená demonstrace na Den lidských práv v Praze, promlouvá Václav Havel a další mluvčí opozice

10. prosinec 1988



Foto: Mladý svět, listopad 1989, č. 51, XXXI. ročník
10. prosinec 1988



Foto: Petr Šimíček
Ostrava 1989

15 – 21 leden 1989

„Palachův týden“, pietní shromáždění k výročí upálení Jana Palacha, brutální policejní zákroky vyvolávají každodenní opakování demonstrací

léto 1989

Petice Několik vět – výzva komunistům, aby zahájili svobodnou demokratickou diskusi s občany, do listopadu 1989 dokument podepsalo 40 000 signatářů, byla proti nim vedena očerňující kampaň



Foto: Lubomír Kotek
Podzim 1989

podzim 1989

Oslavy 71. výročí vzniku Československa v ulicích čs. měst, v Římě je svatořečena Anežka Česká a režim pouští za hranice věřící

Nejdůležitější bylo zvolit datum. Pak vytisknout letáky. Na stroji jsem napsal výzvu, kterou několik lidí rozmnožilo na cyklostylu. Letáků bylo deset tisíc. S kamarády jsme si rozdělili Prahu a házeli je do schránek. Pak jsem zavolaal do Svobodné Evropy a Hlasu Ameriky. Když pak přišlo několik tisíc lidí, všichni říkali: to je ono, tak se to má dělat! Na demonstracích jsem se setkával s lidmi, kteří mysleli úplně normálně a nadávali zcela otevřeně na komunisty a byli naprosto skvělí. Od mladých až po starý. Pamatuji si, že na jednu demonstraci přišel starý legionář v uniformě, prostě na stará kolena šel do poslední bitvy.

Petr Placák



Milí spoluobčané!

U příležitosti 20. výročí smrti Jana Palacha se sejdeme ke krátké vzpomínce 15. ledna 1989 ve 14⁰⁰ hodin na Václavském náměstí u sochy sv. Václava.

Zároveň Vás zveme k celonárodní pouti 21. ledna 1989 na hřbitov do Všetat u Mělníka, kde uctíme jeho památku.

České děti
Charta 77
Mírový klub Johna Lennona
Nezávislé mírové sdružení
Společenství přátel USA

Zdroj: Libri Prohibiti
Palachův týden



Foto: ČTK

1989: ROK ZÁZRAKŮ

To, co trvalo Polsku deset let, Maďarsku deset měsíců, východnímu Německu deset týdnů, bude Československu možná trvat deset dnů.

Timothy Garton Ash

LEDEN

ČESKOSLOVENSKO: Palachův týden

ÚNOR

POLSKO: Jednání u kulatého stolu mezi komunistickou mocí a opozicí

DUBEN

SSSR: Sovětská armáda střílela do demonstrantů v gruzínském Tbilisi

KVĚTEN

MAĎARSKO: Na hranicích s Rakouskem začala demontáž železné opony

ČERVEN

POLSKO: Částečně svobodné volby, triumf opozičního hnutí Solidarita

ČÍNA: Masakr na náměstí Nebeského klidu v Pekingu, násilné potlačení demonstrací studentů požadujících demokratizaci

ČSSR: Charta 77 vydala petici *Několik vět*

MAĎARSKO: Pohřeb národního hrdiny Imre Nagye a dalších obětí revoluce z roku 1956 za účasti 300 000 lidí

SRPEN

SSSR: Obyvatelé pobaltských zemí demonstrovali za nezávislost, řetěz dvou milionů lidí propojil hlavní města pobaltských republik

ZÁŘÍ

MAĎARSKO: Otevření hranice s Rakouskem

NDR: Nárůst masové migrace Němců z východního do západního Německa

ŘÍJEN

NDR: Začátek masových protivládních demonstrací v Lipsku, Drážďanech a Berlíně

LISTOPAD

NDR: Pád Berlínské zdi

ČSSR: Masakr na Národní třídě, začátek Sametové revoluce

PROSINEC

RUMUNSKO: Po vlně demonstrací byl zatčen a popraven diktátor Ceaușescu



Ukončení volební kampaně hnutí Solidarita (Gdaňsk, červen 1989)



Lidský řetěz propojující tři hlavní města Pobaltských republik (srpen 1989)



Uprchlíci z NDR na pozemku velvyslanectví NSR v Praze (září 1989), foto: ČTK



Peking, červen 1989, foto: ČTK



Demonstrace v Lipsku (říjen, 1989)



Pád Berlínské zdi (9. listopad 1989)



Konec komunistické diktatury v Rumunsku, foto: ČTK



☺F

PRAVDA ZVÍTĚZÍ

17. LISTOPAD 1989

Vezmi si s sebou květinu

17. listopadu si připomeneme 50. výročí olavných i tragických událostí, k nimž došlo v souvislosti s pohřbem studenta lékařské fakulty UK Janě Opletalě, smrtelně zraněného při protiokupantských demonstracích 28. října 1939. Zdánilivou tečku za tímto novým protinacistickým vystoupením znamenala okamžitá brutální perzekuce: 9 studentských předáků bylo popraveno, na 1500 studentů odvezeno do koncentračních táborů a české vysoké školy uzavřeny. Současně se však ve světě zvedla vlna rozhořčení, která vbrzku vedla k ustavení právě 17. listopadu za Mezinárodní den studentstva.

Nechceme jen pietně vzpomínat tehdejších tragických událostí, ale chceme se aktivně přihlásit k ideálům svobody a pravdy, za něž jejich důstojníci obětovali své životy. Neboť i dnes jsou tyto ideály vážně ohroženy a my se nechceme dát zahanbit svými vysokoškolskými kolegy, kteří za ně před 50. léty odvážně vystoupili.

Proto dne 17. listopadu po 10 hodině půjdeme od Patologického ústavu na Albertově, kde vyšel pohřeb Jana Opletal, přes Koričovo náměstí, Štěpánskou ulici do Opletalovy ulice, kde v parku před Hlavním nádražím položením květin pietní akt ukončíme.
vo. VŠEHRAO, kde



Zdroj: Libri Prohibiti

Přátelé! Dnes vzpomínáme našich předchůdců, kteří neváhali nasadit svůj život při obraně práv, která považovali za nezadatelná - práva na vzdělání, práva na akademické svobody, práva na národní hrdost. Tehdy nepochybovali o tom, že poroba je horší než smrt a že o svobodu se musí bojovat a nelze bez ní žít. Medik Jan Opletal byl zabit, devět studentských pracovníků bylo popraveno, české vysoké školy byly násilně uzavřeny. Ale studenti uhájili svou stavovskou čest! (...)

Dnes nebudeme jen pietně vzpomínat, jde nám o přítomnost a ještě více o budoucnost!

Projev Martina Klímy, studenta MFF UK, na Albertově



Foto: Tomki Němec



Foto: Tomki Němec

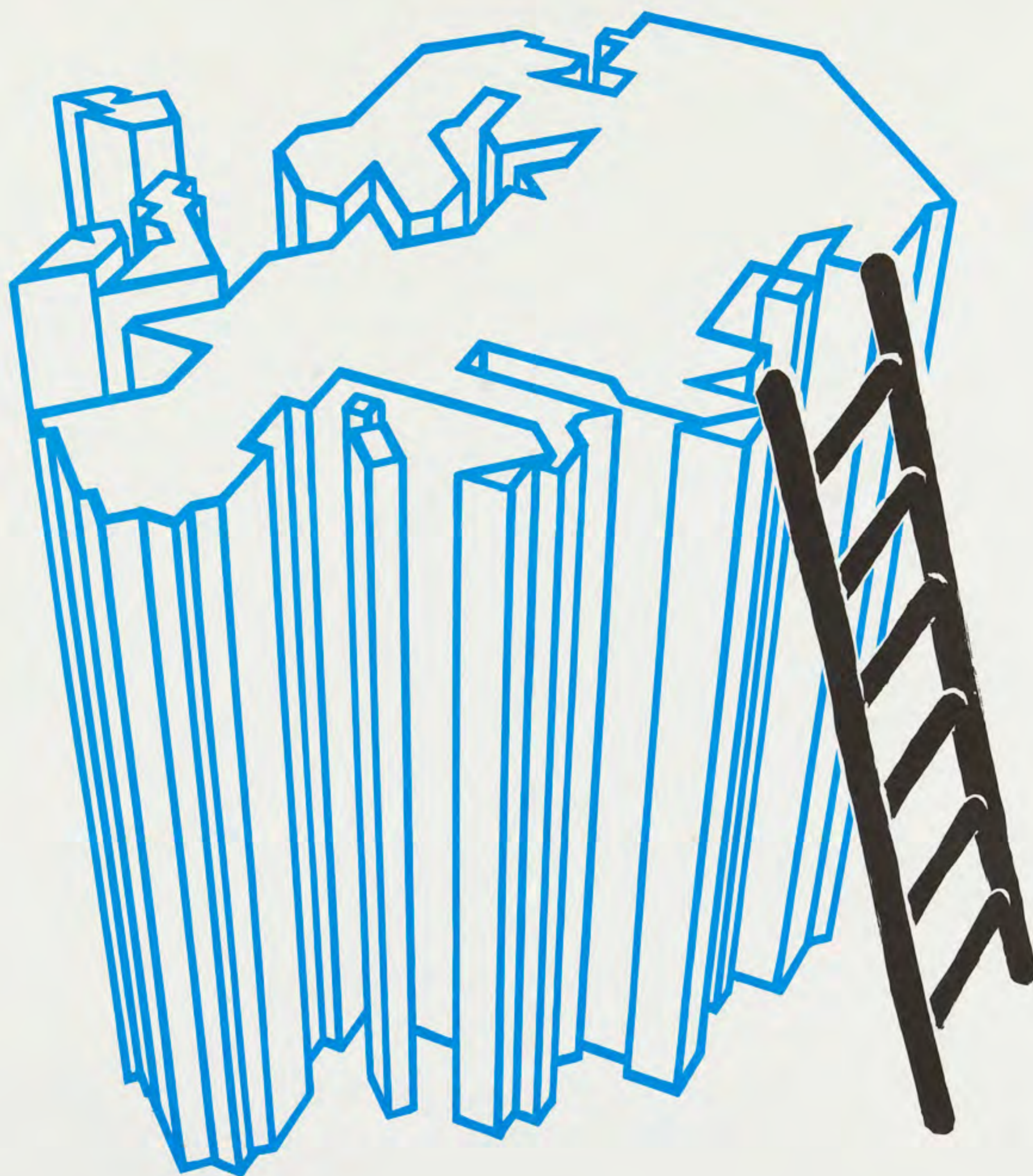
"Pojďte s námi!" Lidé v tramvajích seděli, jako by je to nezajímalo. Pak najednou jeden člověk vyskočil, roztáhl dveře tramvaje a vystoupil. Z dalších tramvají lidé taky vystoupili. Bylo to jako z filmu a to jsem si říkal, že je konec komunismu. (...) **To byla taková euforie, kterou člověk zažije jednou za život.**
Pamětník Václav Hurt

Během celého zásahu byly bity přední řady pendreků po hlavách a náhodně vybraní jedinci vtahováni do policejního kordonu. Tlak se během krátké doby stal životu nebezpečný. Šířil se zmatek a panika. Byla nám ponechána jediná možnost: uniknout z tohoto kotle po straně připravenou uličkou z příslušníků výsadkových jednotek, tzv. červených baretů, a policistů mnohem starších než ti kluci se štíty. Červené barety odváděly chladnou profesionální práci, policisté rozdávali rány do hlavy, do ledvin s nepříčetností, kterou nikdo nechápal. Byli jsme svědky otřesných výjevů zuřivosti. Z prchajícího mláceného zástupu si vybírali oběti, které i po sražení na zem systematicky bili a kopali. **Naší jedinou obranou byly zvednuté holé ruce a volání „Prosíme, nebijte nás!“**

Vzpomínka přímého účastníka, studenta ČVUT

Studenti, intelektuálové a umělci založili Občanské fórum

Ve večerních hodinách 19. listopadu založili v Činoherním klubu představitelé nezávislých iniciativ hnutí Občanské fórum, které mělo sdružovat svobodně smýšlející občany Československa. Cílem hnutí bylo koordinovat protesty, zahájit jednání s komunistickou mocí a dosáhnout demokratizace. Klíčovou roli sehrál dramatik a disident Václav Havel.



 OF
OBČANSKÉ
FÓRUM

ZPĚT DO EVROPY !

© Melanich, Petr Polypala Pista

Neznámý autor – reprodukce ze soukromé sbírky Filipa Blažka

REŽIM SE MĚNÍ ZA POCHODU



Foto: Petr Šimíček
Ostrava 1989



reproduktce ze soukromé sbírky Filipa Blažka

Byli jsme tehdy plni očekávání, nadšení a šťastni. Lidé byli najednou jiní. K sobě navzájem ohleduplní. Dokázali jsme se mezi sebou bavit jen tak. Bez přetvářky, upřímně. Vzpomínám, jaké to bylo úžasné, když jsme si vyšli na procházku do západního Německa. Najednou jsme tam už mohli. Byla to krásná doba. Děkuji Václavu Havlovi, že jsme ji díky němu mohli prožít...

Vzpomínka Jiřího Kubíka

Rychlost změn, které se odehrály po 17. listopadu, budí i po tolika letech úžas. Už za jedenáct dní Federální shromáždění ruší vedoucí úlohu KSČ, za dalších devět dní podává demisi premiér Ladislav Adamec a tři dny po něm skládá úřad i prezident Gustav Husák. Rok vrcholí zvolením Václava Havla prezidentem... **Tempo událostí zastihuje víceméně všechny nepřípravené. Nic nelze plánovat, dějinné zlomy jsou rychlejší než osobní příběhy. Lidé jsou postaveni před nečekaná rozhodnutí.**

Erik Tabery, Opuštěná společnost

PRAVDA A LÁSKA MUSÍ ZVÍTĚZIT NAD LŽÍ A NENÁVISTÍ



reproduktce ze soukromé sbírky Filipa Blažka

Milí spoluobčané, čtyřicet let jste v tento den slyšeli z úst mých předchůdců v různých obměnách totéž: jak naše země vzkvétá, kolik dalších miliónů tun oceli jsme vyrobili, jak jsme všichni šťastni, jak věříme své vládě a jaké krásné perspektivy se před námi otevírají. Předpokládám, že jste mne nenavrhli do tohoto úřadu proto, abych vám i já lhal. Naše země nevzkvétá.

Václav Havel

Studenti bývali tradičně v čele podobných hnutí a jsou vždycky určitým předvojem lepší budoucnosti. Neměli za sebou zkušenost z roku 1968, kdy bylo něco podobného potlačeno, a možná také chtěli napravit to, co se jejich rodičům nepovedlo. Navíc se v těch listopadových dnech ukázali jako zralí lidé, kteří vědí, co chtějí, a umějí toho dosáhnout nenásilnou cestou.

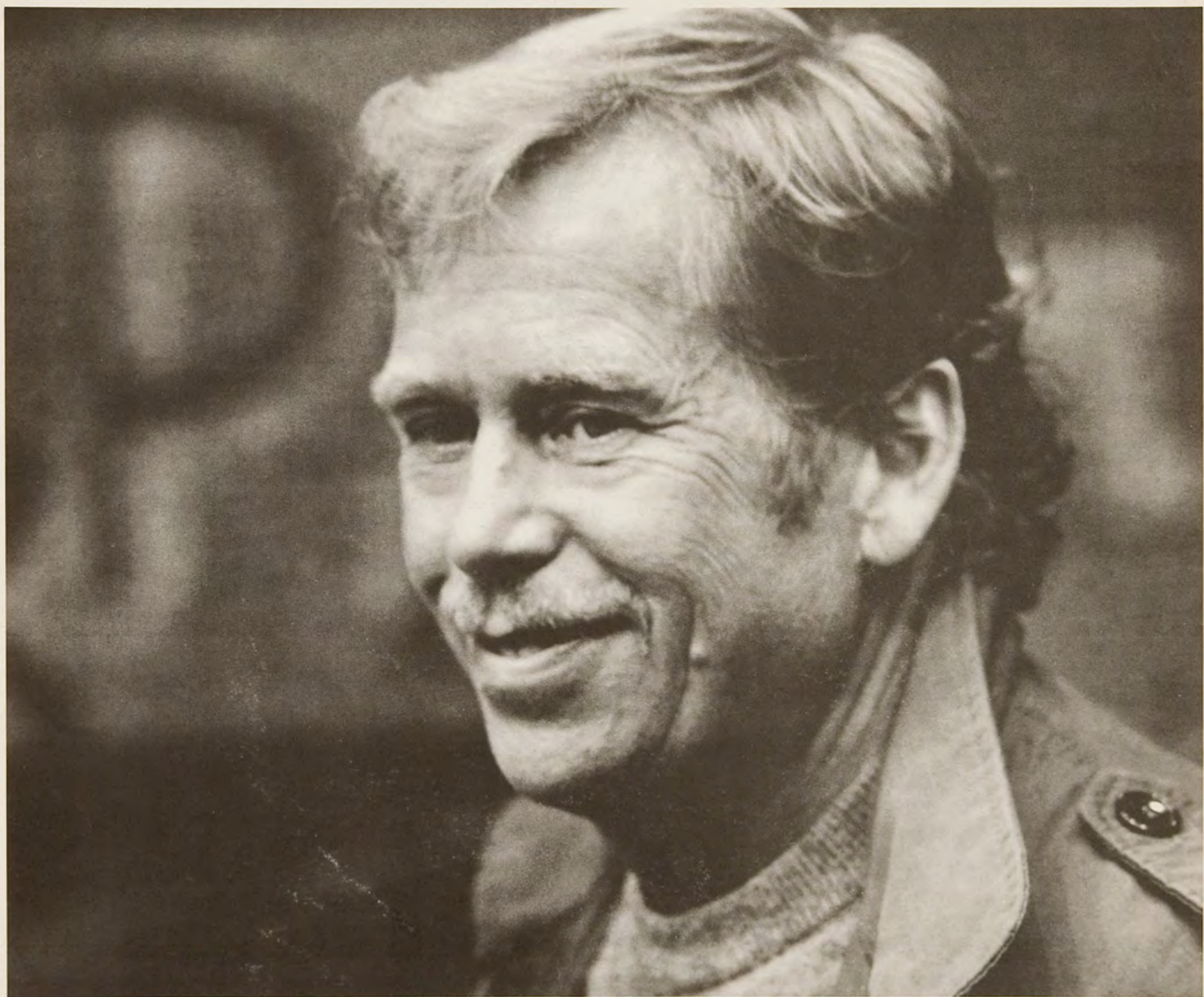
Bohumil Vít Tajovský

PODPORUJTE ÚPLNÉ
A NEKOMPROMISNÍ
SPLNĚNÍ VŠECH
POŽADAVKŮ
OBČANSKÉHO FÓRA
PODPORUJTE
DEMOKRACII

Archiv Petra Šimíčka

Studenti a stávkové výbory – hnací motor revoluce

Po nocích tiskli prohlášení a letáky, vyráběli plakáty, organizovali protestní shromáždění a happeningy v ulicích probouzejících se měst. Vysvětlovali své požadavky a postoje dělníkům v továrnách. Mnozí je totiž považovali pod tlakem propagandy za nedospělé a nezralé děti, které by se měly místo politického vystupování spíše učit.



HAVEL NA HRAD

EXIL I. – ODCHODY

Sametovou revoluci v Československu sledoval s nadšením celý demokratický svět. Mezi obyvateli západní strany železné opony bylo ovšem jedno společenství, pro něž měly zlomové události ještě mnohem opojnější nádechy. Byli to čeští krajané a exulanti. Během let totiž přestávali věřit, že se návratu svobody ještě dožijí.



Kolik Čechů a Slováků odešlo do exilu?
nejméně
200 000 lidí



Foto: ČTK



Zdroj: Příběhy bezpráví: Emigrace a život v exilu, s. 40

Já jsem nechtěl za žádnou cenu odjet, ale nakonec jsem na to musel přistoupit, když začali vyhrožovat, protože jsem chodil s ročním dítětem na výsledky každé tejdny nebo 14 dní a tam začali vyhrožovat, že ho může přejet auto a já nevím, co všechno že se může stát. Je to taková ta hranice, kdy už člověk je zahráný do kouta, když zjistí, že to slušně nejde, protože bojovat s takovou dle saní nemá cenu asi. To jsem se dozvěděl až pozdějc, že to byla jakási akce Asanace.
Miroslav „Skalák“ Skalický

Exil je místo, kde se myslí na domov, kde se pro něj pracuje, kde se pro něj bojuje, a tedy i umírá. Smyslem exilu je domov, ovšem domov jako vzdálená starost, nikoli jako sladká samozřejmost, která je všude kolem. Exil je svým způsobem denní snění o nedostupném domově. Exulant přece nový domov nehledá. To všechno mezi kulisami, v cizí krajině, mezi lidmi mluvícími cizími jazyky. Mezi stárostmi o obživu, mezi nevyhnutelnými únavnými spory s ostatními exulanti... Exulant, na rozdíl od emigranta, se zkrátka nemůže vrátit domů, pokud se v jeho vlasti něco podstatného nezmění...
Petr Pithart

Při výsleších mě mlátili, několikrát jsem se nervově zhroutil. Později mi estébáci dali na vybranou: buď opustím republiku, nebo půjdu do vězení... Nechtěl jsem svoje nejproduktivnější léta strávit ve strachu a stihomamu.
Zbyněk Benýšek

Ve středu jsme přijeli, ve čtvrtek jsem se hned zajímal o práci. Dostal jsem kontakt na jednu továrnu a v pondělí nastoupil. Ten den jsme šli večer na večeři a jeden z dalších Čechů se ptal, kde jsem byl celý den, a když jsem řekl, že v práci, tak byl udivený: „Jak je to možné, že máš práci, ses zbláznil. Když nás sem vzali, tak se o nás snad postarají.“ Tak jsem řekl: „Kamaráde, zapomeň na socialismus, tady se o nás nikdo starat nebude, tady se musíme postarat sami o sebe.“
Aleš Nebeský

EXIL II. – NÁVRATY

Ze zkušenosti exulantů víme, že vrátit se z mnohaletého exilu je stejně obtížné jako emigrovat. Někteří vůbec nepomýšlí na návrat, jiní střídají český a zahraniční domov. Mnozí se vrátili a usadili tady, ale často trpí steskem po své „exilové vlasti“ dodnes.

Názory Čechů na emigranty se vlastně nemění už od Bílé hory: jsou to zrádci, nechali národ „ve štychu“, ti, kteří zůstali, trpěli mnohem víc. Už nejsme jako oni a jsme si navzájem cizí.



Naplňuje se naděje Evropy. Je to veliký okamžik v dějinách našich národů, které jsou spojeny jak dobrými, tak tragickými událostmi. Do nového roku nyní vstupujeme s velikou šancí.
Hans-Dietrich Genscher, německý ministr zahraničí

Jsem velice rád, že jednou z prvních akcí, kterou ve funkci ministra zahraničních věcí mohu učinit, je symbolické přestřižení nejprve drátů na hranici s Rakouskem a nyní s NSR.

Jiří Dientsbier, československý ministr zahraničí

Pro mnohé reemigranty ze západních zemí návrat do vlasti (...) znamená zhoršení životní úrovně a změnu životního stylu. Češi tento proces vtipně nazvali „náráz na vlast“. Je nutno si znovu vybudovat zázemí, navázat přerušené příbuzenské, přátelské i kolegiální vztahy (což se často nezdaří) a rozvíjet vztahy nové... Úkol na celý život.
Olga Merlinová

Ten první negativní dojem, který jsem měl okamžitě, byl vizuální. Tady se všude kouřilo z komínů, nebylo vidět z jedné strany ulice na druhou. Země byla hrozně zdevastovaná, všechno bylo šedivé, pošmourné. Všichni mí kamarádi bydleli na stejných místech, k mému obrovskému údivu. Takže můj notes z r. 1968 stále platil! Zároveň v té šedi byla ohromná euforie, která chvílku trvala, dlouho ale nevydržela.

Alexander Tomský

Zvlášť po zkušenosti z devadesátých let vůbec nechápu, jakým právem mohl někdo emigrantům vytýkat, že odešli, aby se měli líp. Copak tady v Čechách dělá někdo něco jiného, než že se snaží, jít za lepším, mít se dobře?

Spisovatel Lubomír Martínek, v exilu od roku 1979



Foto: ČTK

Naši exulanti nám svět představují už tím, že jsou. Na rozdíl od ostatních cizinců, kteří kupodivu neumějí slovo česky, tihle lidé česky umějí, takže jim rozumíme a oni nám. Právě proto je to s nimi těžké: jsou to vlastně cizinci, ale rozumějí nám a my jim. Jsou příliš jiní než my a nás to zneklidňuje. Tak jim raději nedáme ani jméno, které si zaslouží.
Petr Pihrt

VÍTEJTE V ČESKOSLOVENSKU

Vzpomínky rodinných příslušníků na pád komunistického režimu

Úkol pro žáky: Oslovte své rodiče, příbuzné nebo rodinné známé a zeptejte se jich, co dělali v listopadu 1989, jak tehdejší události prožívali, čeho se báli, jaké měli představy o budoucnosti.

JEJICH VZPOMÍNKY PŘEPIŠTE A NALEPTE NA TENTO PLAKÁT.

Sametová revoluce na naší škole a v naší obci

Pátrejte ve svém okolí a zjistěte, jak pád komunistického režimu prožívali lidé ve vašem městě, vesnici. Oslovte i své učitele a zeptejte se jich, co cítili během revoluce a jak události roku 1989 změnilly jejich život.

JEJICH VZPOMÍNKY PŘEPIŠTE A NALEPTE NA TENTO PLAKÁT.